

Kod modernih.

II.

Svršetak.

U tuđini, daleko od očinskoga srca Boga svojega, u groznoj tami našlo se moderno čovječanstvo. „Kad su Židovi išli u obećanu zemlju, čutili su Boga u svojoj sredini. On im reče: Idite onamo. I navečer podiže se ognjeni stup i išao pred njima. Nama se utrulo ovo svijetlo. Mi sumnjamo o Božjoj prisutnosti. Ne svijetli nam drugo svijetlo osim našeg razuma, i u njegovom slabom sjaju moramo — naprijed u tamu,“ ovako dirljivo tuži francuski filozof Guyau. I tako čudno bijaše pri srcu modernom svijetu u toj samotnoj tami, tako teško, tako neobično! I s Jørgensenom pitaše sam sebe u tjeskobi: „Što bi od nas? Tako smo žalosni, tako bez nade, tako puni očaja. I oko nas kao pijesak, što se runi i izmiče ispod nogu i nigdje sigurna tla. A u duši praznina i zaludu kušamo izbjeći dosadi života“

I zamišljen, s teškom tugom u srcu zaustavlja se nesretni rod ljudski i obazire za sigurnim tlom, za blaženim obalama vjere. Zavirimo li dublje u vrtlog savremenog života, čujemo sve češće i sve jače uzdisaje za vjerom, za Otkupiteljem i Spasiteljem. Čas je ta težnja mirna i prekrivena, čas opet zna prodrjeti s elementarnom silom. Često i prečesto je ona nesigurno tapanje po mraku, no mnogo puta dovodi ravno u luku spasa, k pećini Petrovoj.

Već se je pozitivizam, jedna od najjačih filozofskih struja u početku prošlog stoljeća, razvio u novu religiju, s novim svecima, novim blagdanima, svojim kalendarom i svojim vrhovnim svećenikom.

Kasnije je poplava materijalizma za čas ugušila svako plemenitije čuvstvo.

No već zadnjih decenija prošlog stoljeća opazila se jaka reakcija proti materijalizmu, sve jasnije su se čuli poklici, da nam se valja vratiti natrag vjeri, natrag k nadnaravnom shvaćanju vjere, ne čemo li u očitu propast. Vrlo oštro i jasno ističe to već spomenuti uvaženi mislilac *Eucken*. On veli: „Pokazalo se, da se vjera ne da tako jednostavno ukloniti iz ljudskog života, da s njom gubimo toliko i takvih vrednota, bez kojih čovječanstvo može za čas biti, ali ne može nipošto da tog gubitka trajno preboli. S gubitkom vjere počinje se život u svoj unutarjosti raspadati, gubi svoj smisao te mu prijete moralna propast. Ali sve to nužno potiče na reakciju; početka je ta reakcija slaba i bojažljiva, no malo pomalo raste do silne jakosti. Novi se valovi života dižu i talasaju novim smjerom.

Tko toga ne uvažuje, zaludu mu sve naklapanje o savremenosti: on ostaje uza sve to natražnjak prema istinskim zahtjevima vremena.“ Pa onda: „Prošla su vremena, kad je bezvjerstvo vrijedilo ponajprije kao nešto veliko, a onda kao nešto posve naravno, i kad je najotrcanija doskočica bila duhovita, samo ako je bila naperena protiv religije. Naše doba treba nešto drugo.“ („Die Hauptprobleme der Religionsphilosophie der Gegenwart“). *Tolstoj* to odmah konkretno dokazuje. „Vratih se k vjeri,“ veli on u svojim ispovijestima, „jer bez nje ne nađoh u životu ništa, upravo ništa do propast.“ Isto se je tako *Förster*, najznatniji savremeni pedagog njemački, od posvemašnjeg ateizma dugotrajnim proučavanjem ljudskog bića i duše uspeo do čvrstog vjerskog osvjedočenja pa je na temelju svog vlastitog iskustva mogao napisati: „Iz najdubljeg spoznanja ljudske duše proizlazi priznanje Augustinovo, da naše srce ne će biti mirno, dok ne počine u Bogu.“ („Die Lebensführung“).

Tijekom svog života mogao se kao pronicav pedagog osvjedočiti, kako je sudbonošno, što nam nekakav životu tuđ intelektualni kriticizam u ime realizma uništava baš najživotnije istine i u ime slobode nemoćnim apstrakcijama kuša da nadomjesti najveću spasonosnu moć (vjeru, die grösste befreiende Kraft.) Sličnu evoluciju proživio je uvaženi kielski botanik *Ivan Reinke*, koji se od prijesnog materijalizma 30-godišnjim mučnim proučavanjem dokopao čvrstog vjerskog uvjerenja te u kasnijim djelima svojim vjeri znao posvetiti najljepše stranice. Svi ovi pa i mnogi drugi korifeji savremene znanosti i umjetnosti uvidjeli su ono, što o vjeri s tolikom emfazom veli *Eduard Hartmann*: „Vjera je po mom mnijenju najveći kulturni faktor čovječanstva, središte duševnog života pojedinca i nužni temelj ćudoređa.“ Zato je i vrijedni zoolog *Branca* mogao u ime prirodoznanaca reći: „Bajka je, da prirodoslovac mora biti ateist. . . . Zamišljati svijet bez svakog duhovnog bića, čini mi se ipak — sit venia verbo — prebudalasto. Vjera je čovječanstvu poticaj na dobro, potpora u životu, utjeha u žalosti.“ — A upravo ganutljivo slavi vjeru *Emerson*. On drži, da jedan narod ne može zadesiti veća nesreća, nego da izgubi vjeru. „Onda propada sve. Genij ostavlja hram, pa silazi u senat ili na trg. Literatura postaje frivolna, znanost hladna. Oko mladeži ne rasvjetljuje više nada u drugi život, a starost se ne poštuje više. Ljudsko društvo živi samo za neznatne sitnice, a kad čovjek umre, nije više ni spomena vrijedan.“

I u savremenoj literaturi jednako se očituje ovo poštivanje vjere i čeznuće za spasonosnom vjerom. Mimoilazim sve one brojne romane, kojima je pozadina vjerski problem, sve one izljeve lirskih pjesama, zadovoljit ćemo se samo jednim kompetentnim sudom. Vrsni poznavalac moderne literature *Karl Knodt* izdao

je antologiju njemačku i dao joj natpis *Wir sind die Sehnsucht*. U predgovoru te knjige veli: „Čeznuće, to je duša našeg vremena moderne literature i lirike. U nebrojenim pjesmotvorima najrazličitijih pjesnika ona je dirljivo izražena, sada jezicima ljudskim, sad andeoskim, sad opet demonskim, i još nije ispjevana. U čitavoj literaturi našeg doba javlja se nov uzlet prema vječnim zvijezdama, ruke nekud grčevito posišu za nedostiživo lijepim, istinitim i dobrim, javlja se današnja bolna čežnja (*Heimweh*) za Bogom i blaženom vječnosti.“

Da spomenemo još jedan primjer. Poznati bogohulnik, onaj, koji je u *Zarathustri* slavodobitno najvjestio čovječanstvu novo otkriće, da je stari bog mrtav, onaj, koji je na vrhuncu svoje mahnite oholosti uskliknuo: „Kako bi mogao biti kakav bog, a da ja ne bih htio biti taj bog!“ taj isti *Nietzsche*, ovako upravo potresno potvrđuje čežnju ljudske duše za Bogom:

Noch einmal, eh' ich weiter ziehe
Und meine Blicke vorwärts sende,
Heb' ich vereinsamt meine Hände
Zu Dir empor, zu dem ich fliehe,
Dem ich in tiefster Herzentiefe
Altäre feierlich geweiht,
Dass allezeit
Mich Deine Stimme wieder rief.
Darauf erglüht tief eingeschrieben
Das Wort: Dem unbekanntem Gotte.
Sein bin ich, ob ich in der Frevler Rotte
Auch bis zur Stunde bin geblieben,
Sein bin ich — und ich fühl die Schlingen
Die mich im Kampf darniederzieh'n
Und, mag ich flieh'n,
Mich doch zu seinem Dienste zwingen.
Ich will Dich kennen, Unbekannter,
Du tief in meine Seele Greifender,
Mein Leben wie ein Sturm Durchschweifender,
Du Unfassbarer, mir Verwandter!
Ich will Dich kennen, selbst Dir dienen.

Ovo su doista potresne riječi, što su se in lucido intervallo (u svijetlom času) otele iz dubine očajne i razrovane duše jednog bogohulnika. I mnogi drugi citati uzeti su od auktora, koji ne priznaju nikakve pozitivne religije. Oni jasno dokazuju: reakcija protiv bezvjerja, protiv materijalizma jest tu, a polazi od duševne elite čovječanstva. Nije zahvatila još širih masa. One pod prvim impulsom još sve jednako plove strujom materijalizma. No i one će se možda brzo već osvijestiti od „socijalističke obmame, kako možemo nazvati stanje, u kojem se nalaze širi slojevi ljudstva. I oni će uvidjeti, da su mu otehi vjeru u Boga, da nji ma uzvjeruje. Da su ga varali fantastičnim nadama, koje se nikad neće ispuniti, a otehi mu ufanje u vječnost. Da su strgnuli s njega slatki jaram Isusa Krista, da mu naprte svoj

vlastiti teški jaram. Da i sad jednako trpi, no trpi bez nade, jednako plače, no bez utjehe, živi, ali bez ljubavi. I onda bi mogao nastati jedan velik preokret u toku ljudskog života: čitava struja javnog života i mišljenja mogla bi udariti sasvim novim smjerom. Brojni konvertiti i obraćenici, živo buđenje vjere u raznim evropskim zemljama možda su prvi utješljivi znaci novog doba. . . .

I. Kozelj D. I.

Iz života jednog urednika.

U 1. smo broju „Života“ pripovjedi, kako se osnovao veliki katolički dnevnik „La Croix“, i natuknuli ulogu, što ju je imao u tom prvi mu urednik o. Bailly. Mimogred samo spominjemo, da je Bailly potekao iz skroz katoličke obitelji (* 1832), sjajno svršio visoku tehničku školu u Parizu, bio činovnik kod središnje telegrafске uprave, telegrafist cara Napoleona III. i g. 1860. stupio u mladu kongregaciju asumpcionista. Mi ćemo ovaj put reći koju samo o vrhunaravnom duhu, kojim je taj „Božji čovjek“ bio prožet u svem svojem življenju i radu, pa ćemo tako popuniti pomenuti članak.

Čitajući život ovoga velikoga muža*) čudom se čudimo, kako je mogao da dospije na tolike poslove i kako ih je mogao da svlada. Istina, Bailly je bio veoma krepka zdravlja i lako je radio. Ali on je crpao snagu iz još jednoga tajinstvenog vrela, iz kojega ne običaje piti dnevna štampa — iz molitve, iz sjedinjenja s Bogom. On, tako aktivan, tako odlučan i razborit u pothvatima, bio je ujedno mistik. Živio je intenzivnim nutarnjim životom, kretao se neprestano u vrhunaravnoj atmosferi, združen gotovo neprekidno s Bogom, kojem se lako i naravno uzdizala plemenita mu duša.

Ova se težnja i žeda za Bogom pokazivala, dok je još bio dječak, mladić. Interesi su ga Božji već zarana zaokupljali pa je stao apostolski raditi, čim je odmakao iz dječaćkog doba. Kao telegrafski činovnik svaki je dan pribivao svetoj Misi, a često bi primao svetu pričest u doba, kad to još ne bijaše običaj. Mnogo je radio u omladinskim patronažama i u društvu sv. Vinka Paulskoga. On fin, društven čovjek, za koga su se otimala odlična društva, najvolio je raditi u katoličkim društvima ili se zavući u samoću svoje sobe i učiti.

Napokon odazva se pozivu Božjem i prigrlji redovnički stalež, da živi u tjesnijoj zajednici s Bogom. Tu će mu se istom duša potpuno vinuti u vrhunaravne sfere i kao redovnik izrabit će obilje talenata, kojima ga je Bog obdario. Nije on doduše sam osnovao veličanstveni onaj štamparski i propagandistički zavod, što je poznat svijetu pod imenom „Maison de la Bonne Presse“ (Kuća dobre štampe), ali on je uvelike u tom sudjelovao pa stvorio „Pèlerin“ i

*) Le P. Vincent de Paul Bailly. Napisao E. Lacoste. Paris (1913), Maison de la Bonne Presse (Rue Bayard 5), Fr. 3.